

Asia: VN/16699/2021

Lausuntopyyntö kuntia koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämistä

1. Taustatiedot

Klikkaa ja lisää otsikko valintakysymykselle

Kuntayhtymä

2. Ehdotukset kuntien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi

Ehdotus 1: Ohjauksen ja rahoituksen periaatteiden selkiyttäminen

-

Ehdotus 2: Hyvinvointialueiden ja kuntien tehtävien muutoksen vaikutusten huomiointi

Lapin liitto näkee, että 2. ehdotuksen toimenpiteissä erityisesti kohta "Valtiovarainministeriö laatii yleiset kuntien konsernitaloutta koskevat avustusperusteet ja -kriteerit, joilla tunnistetaan kuntaan ja kuntakonserniin liittyvät yhteisöt ja voidaan yksiselitteisesti ja kriteeripohjaisesti tunnistaa ja rajata pois sellaisten konserniin kuuluvien kohteiden avustaminen, joissa riskinä on kunnan talouden kriisiytyminen ja kustannusten ja kustannusriskien siirtyminen eteenpäin esimerkiksi kuntaliitostilanteissa." on maakunnan elinvoimaisuuden säilyttämisen kannalta tärkeä, sillä se asettaa kunnat tasa-arvoiseen asemaan ja ehkäisee avustusten mahdolliset välilliset negatiiviset vaikutukset kuntatalouteen.

Ehdotus 3: Heikossa taloudellisessa asemassa olevien kuntien huomioiminen

-

Ehdotus 4: Vuosikellon mukainen ennakoitava toiminta

Lapin liitto näkee, että ehdotuksen 3. toimenpide "Valtionavustusten ajoittuminen yhteen sovitaan valtion ja kuntien strategisen suunnittelun, toiminnan ja talouden suunnittelun aikataulujen kanssa. Toiminnan suunnittelu, seuranta ja arviointi pohjautuvat tietojen jatkuvaan tuottamiseen ja seurantaan, jolloin muutostarpeet huomataan ajoissa." on välttämätön, jotta kunnilla on aito mahdollisuus hyödyntää avustuksia. Tällä hetkellä osa kuntien avustushausta ajoittuvat kunnan vuosikellon mukaan liian myöhäiseen ajankohtaan, jolloin toiminnan ennakoiminen ja pitkäjänteisen suunnittelu on mahdotonta. Erityisesti on huomioitava, että keskeiset

valtionavustusteemat tulisi olla tiedossa mahdollisemman aikaisessa vaiheessa (alkusyksystä viimeistään), jotta kunta voi huomioida teemat oman toimintansa ja taloutensa suunnittelussa.

Ehdotus 5: Laaja-alaisen ymmärryksen, tiedon ja kuulemisen edistäminen

Lapin liitto näkee, että erityisesti seuraavat toimenpiteet ehdotus 4. ovat maakunnan kannalta tärkeitä. ”Suunnittelevat valtionavustustoimintaa vaikutuksista käsin huomioiden erilaiset toimintaympäristöt ja mahdollistavat, että hakijat voivat suunnitella kuhunkin tilanteeseen tarkoituksenmukaista toimintaa. Valtionavustustoiminnassa ymmärretään ja huomioidaan erilaiset toimintaympäristöt, koska samat ratkaisut eivät toimi kaikkialle.” Lapin maakunnassa on 21 pinta-alaltaan, asukasmäärältään sekä ikä- ja elinkeinorakenteeltaan erilaista kuntaa, joita kaikkia haastaa pitkät välimatkat. Valtionavustuksessa tulee pystyä huomioimaan entistä paremmin kuntien erilaisuus ja pystyä kehittämään ratkaisuja, jotka palvelevat tasa-arvoisesti kaikenkokoisia kuntia ympäri Suomen.

”Edellyttävät hakijalta toimintaympäristön analysointia ja kuntalaisten tarpeiden tuntemusta. Asiakkaiden/kuntalaisten osallistaminen huomioidaan hankkeiden suunnitteluvaiheessa esim. määrittelemällä se omaksi osa-alueeksi hakemuksessa.” Kunnan asukkaiden ja palveluiden käyttäjien osallistaminen tulisi olla pakollista hankkeiden suunnitteluvaiheessa. Alueen asukkaiden kokemustiedon kerääminen palvelumuotoilun kautta luo yhä vaikuttavimpia hankkeita, joilla saadaan aikaan aitoa muutosta alueella. Lisäksi asukkaiden osallistaminen tulisi olla pakollista jo hankkeen suunnitteluvaiheessa, niin, että palveluiden käyttäjillä ja alueen asukkailla olisi mahdollisuus olla itse mukana suunnittelemassa hankkeen sisältöjä, jotka perustuvat aitoon tarpeeseen.

”Asettavat avustustoiminnalle vaikutuslähtöisiä tavoitteita, joissa ilmaistaan, mitä avustuksella halutaan saavuttaa määrällisesti ja laadullisesti. Tavoitteet ovat selkeitä ja hakijat pystyvät suunnittelemaan niihin vastaavaa toimintaa.” Selkeät vaikutuslähtöiset tavoitteet palvelevat sekä avustustoiminnan myöntäjää, että hakijaa, jonka vuoksi toimenpide on tarpeellinen.

Ehdotus 6: Pienten toimijoiden ja hankkeiden avustamisen vaikuttavuuden parantaminen

Lapin liitto näkee, että ehdotus 6. erityisen tärkeä toimenpide on:

”Keventävät ja yksinkertaistavat avustustoiminnan menettelyitä kaikkien toimijoiden osalta. Keventämistä voidaan tehdä kokoamalla hankkeita laajemmiksi ja pidempiaikaisiksi kokonaisuuksiksi ja vähentämällä avustusten määrää muiden rahoitusinstrumenttien käytön avulla.”

Pienissä kunnissa avustustoiminnan byrokratia voi olla kohtuuttoman raskasta, sillä myös henkilöstöresurssit ovat rajalliset. Avustustoiminta on myös lyhytjänteistä, jolloin kunta ei voi ottaa avustustoimintaa huomioon omassa strategisessa suunnittelussa. Pienten kuntien toimintaedellytykset heikkenevät, sillä osaaminen esimerkiksi hankkeiden ja avustusten hakemiseen on vähemmän kuin suurissa kunnissa ja kaupungeissa. Pitkän tähtäimen suunnittelu ja

pidempiaikaisemmat kokonaisuudet ovat erityisen tärkeitä pienille kunnille, sillä se vapauttaa henkilöstöresurssia, joka voidaan hyödyntää muuhun kehittämistyöhön.

Ehdotus 7: Verkostojen hyödyntäminen

Lapin liitto näkee, että kohdan 7. toimenpiteistä erityisen tärkeä Lapin maakunnalle on kohta:

”Tarkistavat, että toimintatavat mahdollistavat ja tukevat erilaista hakijakentän verkostoitumista. Avustusehdoilla ei tarpeettomasti rajata tiettyjä toimintoja, ammattiryhmiä tai toimijoita ulkopuolelle. Esimerkkejä kehittämisestä:

- Avustushauissa mahdollistetaan, että hakijoiden kumppanuusverkostot voivat syntyä myös kaupungin/kunnan sisälle mahdollistaen yhteistyön yli toimialarajojen
- Isojen kuntien ja kaupunkien hankkeissa edellytetään toimialarajojen/organisaatorajojen välistä yhteistyötä
- Suositaan yli kuntarajojen meneviä hankkeita
- Hankkeiden kustannusmallit (hyväksyttävät kustannukset) tukevat verkostomaista toteutusta. Esimerkiksi matkakulut hyväksytään pitkien etäisyyksien maakunnissa”

Lapin maakunnan pienten kuntien tulee tiivistää yhteistyötään ja valtion avustushakujen tulee tukea pienten kuntien yhteistyömahdollisuuksia. Yli kuntarajojen yli menevät hankkeet luovat vaikuttavuutta suuremmalle alueelle ja tukevat hyvien käytänteiden leviämistä. Tärkeää, on kuitenkin hyödyntää jo olemassa olevia verkostoja, eikä luoda uusia, lyhytaikaisia verkostoja, joiden hyötysuhde on vähäinen. Pitkien etäisyyksien maakunnassa matkakulujen hyväksyminen on elinehto.

Ehdotus 8: Avustustoiminnan roolien ja prosessien selkeyttäminen

”Valtionapuviranomaisten tulisi siirtyä käyttämään Hallinnoi avustuksia.fi-palvelua. Vaihtoehtoisesti viranomaisten tulee tehdä muutoksia omiin prosesseihin, toimintatapoihin sekä tietojärjestelmässä oleviin rakenteisiin (esim. hakuilmoituksiin ja -lomakkeisiin) niin, että hakeminen on tarkoituksenmukaisella tavalla yhtenäistä. Esittävät arviointiperusteet ja -kriteerit selkeästi hakuilmoituksessa, jolloin ne ovat avoimesti tiedossa etukäteen. Arviointiperusteiden läpinäkyvyyttä lisätään selkeyttämällä arviointiperusteiden ja –arviointikriteereiden ja kerättävän tiedon välistä yhteyttä.”

Yllä oleva toimenpide-esitys tulisi saada Lapin liiton näkemyksen mukaan toimeenpantavaksi mahdollisimman nopeasti. Viranomaisten tietojärjestelmät eivät ole moderneja, eivätkä mahdollista

esimerkiksi yhteistyöskentelyä organisaatioiden sisällä. Selkeät arviointiperusteet ja kriteerit ovat myös tärkeitä, sekä hakijan, että avustuksen myöntäjän näkökulmasta, sillä ne poistavat mahdollisuuden turhiin hakemuksiin, jotka vievät molempien osapuolen työaikaresurssia.

Ehdotus 9: Yhtenäisyyden ja läpinäkyvyyden parantaminen

-

Ehdotus 10: Vaikutusten arvioinnin ja mittauksen periaatteiden hyödyntäminen

-

Ehdotus 11: Tulosten käytäntöön viennin edistäminen periaattein, toimintatavoin ja velvoittein

-

3 Yleiset huomiot kehittämissuhteista

Yleiset huomiot kehittämissuhteista

-

Riipi Mika
Lapin liitto

Kymäläinen Henna
Lapin liitto